

**СЕКЦІЯ 4:
НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ
З ПРАЦІВНИКАМИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ**

Андрієті А. В.,
*старший викладач кафедри професійної психології,
Національна академія Служби безпеки України,
м. Київ*

**ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД
СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**

На сьогоднішній день проблема суїциду сприймається більшістю населення планети як невід'ємне від соціуму явище, що супроводжує людство з самих витоків його розвитку. Тему суїцидів не можна ігнорувати, адже кожен такий випадок – трагедія. Самогубство залишається однією з основних причин смерті в усьому світі. Україна, нажаль, увійшла до групи країн із високим рівнем суїцидальної активності. За даними Держстату в Україні у 2020 році самогубство стало причиною смерті 6103 людей. Станом на червень 2021 року від навмисних самоушкоджень померли 2988 людей. Основні причини самогубств – депресія, фінансові проблеми, непорозуміння з рідними, близькими, колегами, а з 2020 року пандемія COVID-19 ще погіршила цю ситуацію. Соціально-економічні фактори пандемії значно вплинули на психоемоційний стан громадян України.

Самогубство, як психологічне явище, притаманне будь-яким верствам населення і, зокрема, представникам правоохоронних органів. Це зумовлено насамперед специфікою їх професійної діяльності, а саме високим рівнем фізичного та психоемоційного напруження, необхідністю адекватно реагувати за екстремальних обставин в умовах дефіциту часу і низкою інших факторів.

Виходячи зі специфічності завдань, які покладені на правоохоронні органи України, доцільно признати актуальною необхідність постійного вдосконалення системи психопрофілактики девіантних форм поведінки, впровадження спеціальних критеріїв та оцінок як стану здоров'я, так і морально-психологічних якостей особистості.

Психопрофілактика представляє собою комплекс соціально-економічних, правових, організаційних, службових, психологічних, педагогічних та медичних заходів, спрямованих на збереження, зміцнення та відновлення соціально-психологічного благополуччя і здоров'я правоохоронців (військовослужбовців), попередження виникнення дезадаптацій [3, с. 28].

Професійна діяльність співробітників правоохоронних органів охоплює різноманітні взаємозв'язки, що передбачає сукупність їх поведінкових реакцій. Однією з них є суїцид.

Суїцид (лат. *SUI* – себе і *caedere* – вбивати) – навмисне самоушкодження зі смертельним фіналом [2, с. 8].

Основними чинниками, що призводять до самогубства, вважають психологічні, оскільки суїцид є явищем психологічним.

У структурі суїцидальної поведінки виокремлюють внутрішню (психічну) і зовнішню (дієву) форми. Внутрішні форми суїцидальної поведінки містять суїцидальні думки, уявлення, емоційні переживання, задуми, наміри. До зовнішніх форм суїцидальної поведінки належать суїцидальні спроби і завершені суїциди [2, с. 16].

Одним із пріоритетних завдань практичних психологів підрозділів кадрового забезпечення є з'ясування питання залежності рівня самогубств саме від чинників, пов'язаних зі здійсненням службової діяльності та ефективно застосування на цій основі системи діагностичних та превентивних заходів.

Суїцидальна поведінка пов'язана з глибинною кризою у світогляді, ціннісно-орієнтаційній сфері особистості – теперішнє життя їй видається безрадіним, тривожним, а майбутнє – безперспективне, безнадійне, позбавлене цінності. Позбавленість сенсу життя, відсутність життєвої перспективи властиві особам, що надмірно зловживають алкоголем. Мотивами суїцидальної поведінки найчастіше є конфлікти в сімейній та професійній сферах.

На виникнення суїцидальної поведінки у правоохоронців (військовослужбовців) впливають наступні фактори:

- відчуття неповноцінності. Значну кількість суїцидентів складають правоохоронці, які відчувають неспроможність на одному рівні з усіма виконувати обов'язки служби;

- умови сімейного виховання. Виховання в неповній сім'ї, емоційна депривація, покинутість в дитинстві, активне вживання алкоголю та наркотичних засобів батьками;

- наявність суїцидальних спроб у минулому. У таких співробітників значно зростає вірогідність здійснення завершеного суїциду;

- втрата близьких людей;

- специфіка служби. Для потенційних суїцидентів служба у правоохоронних органах значно спрощує доступ до зброї, як засобу самознищення [1, с. 73-74].

До факторів суїцидальної поведінки серед правоохоронців також можна додати:

- незадовільні умови життєдіяльності співробітників і членів їх сімей через відсутність власного житла, низький рівень матеріального забезпечення, відсутність відпочинку через велике службове навантаження тощо;

- стресовий стан через страх звільнення з служби внаслідок скорочення, хвороби й інших причин;

- безперспективність суттєвого підвищення життєвого рівня завдяки сумлінній та відданій праці.

До найпоширеніших психічних особливостей, які сприяють суїцидальності серед правоохоронців, належать: невпевненість у собі; висока конфліктність; недостатня готовність до психоемоційних навантажень; слабкий вольовий

контроль; песимізм; високий рівень тривожності; схильність до самозвинувачувань та ін.

Для успішного подолання проблеми ранньої діагностики психічних розладів і станів психоемоційної напруги як факторів суїцидального ризику виникає потреба у динамічному спостереженні співробітників, у порівняльній оцінці стану психічного здоров'я в різних професійних та вікових групах, у проведенні щорічних психопрофілактичних оглядів.

Психопрофілактичні огляди, на нашу думку, доцільно проводити безпосередньо у підрозділах, попередньо встановивши контакт з їхніми керівниками, отримавши відомості про особливості поведінки, служби, сімейних стосунків співробітників. При цьому варто зазначити, що навіть найнезначніші порушення психічної діяльності, що виникли у співробітників правоохоронних органів, можуть призвести у специфічних (екстремальних) умовах діяльності до тяжких наслідків.

Профілактична робота також має бути спрямована на підвищення рівня психологічної компетентності правоохоронців (шляхом проведення роз'яснювальних індивідуальних бесід, лекцій, семінарів, круглих столів) та включати заходи щодо: попередження причин виникнення девіантної поведінки; виявлення осіб, які належать до «групи ризику»; протидії розвитку девіантної поведінки та мінімізації її негативних наслідків; прогнозування можливих негативних проявів у поведінці та взаємодії з оточуючими [3].

Підсумовуючи вищезазначене, маємо зауважити, що зниження ризику суїциду серед співробітників правоохоронних органів доцільно забезпечувати комплексними заходами, що мають реалізуватися за такими головними напрямками:

- діагностика суїцидальної поведінки, спрямованої на збирання, аналіз та узагальнення інформації про співробітника, його поведінку, вивчення серед них найбільш суїцидонебезпечних;

- профілактика самогубств, яка містить комплекс медичних, психологічних, загально службових заходів, спрямованих на усунення умов та причин, що сприяли б виникненню самогубств співробітниками правоохоронних органів;

- попереджувальні заходи, які здійснюються у разі конкретних виявів суїцидальної поведінки або спроб самогубства серед співробітників та мають характер термінового визначення й усунення чинників, що підвищують рівень самогубств або викликали суїцидальну спробу;

- організація навчання особового складу та оволодіння ними теоретичними знаннями та професійними навичками щодо візуальної діагностики суїцидальної поведінки та реалізації заходів профілактики і попередження самогубств серед співробітників у межах виконання своїх службових обов'язків.

Загальна психопрофілактика суїцидальної поведінки має включати такі етапи:

- ретельний медичний та професійно-психологічний відбір осіб на службу;
- використання співробітників з урахуванням їхніх психологічних особливостей, установок і стану нервово-психічного здоров'я;
- формування згуртованих, працездатних службових колективів;
- своєчасне подолання конфліктних ситуацій на службі та в побуті;

- раннє виявлення осіб з нервово-психічними розладами та нестійкістю, занесення їх до «групи посиленої психолого-педагогічної уваги», динамічне спостереження.

Список використаних джерел

1. Бараннік В. А., Андрієті А. В. Організація та проведення психологічної роботи з військовослужбовцями ЗС України : навч. посіб. Київ : НА СБУ, 2019. 136 с.
2. Москалець В. П. Психологія суїциду : посібник. Київ : Академвидав, 2004. 288 с.
3. Психологічна допомога військовослужбовцям – учасникам антитерористичної операції : практ. посіб. Н. Г. Іванова та ін. Київ : НА СБУ, 2017. 135 с.